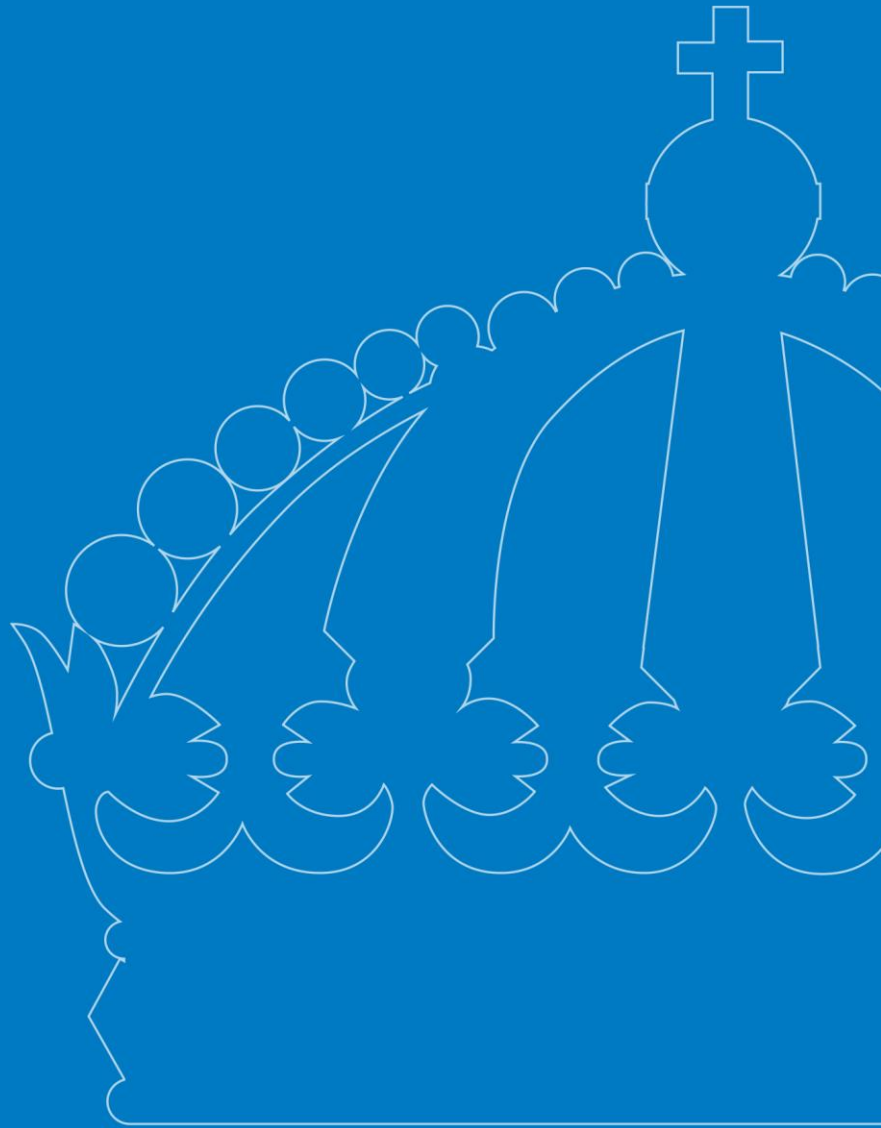

Regional ANDTS-strategi och handlingsplan

för Jämtlands län 2022-2026

UTGIVEN AV: Länsstyrelsen i Jämtlands län, augusti 2022

TEXT: Catrine Skoglund

FOTO OMSLAG: NN

LÖPNUMMER: 2022:14

DIARIENUMMER: 6369 2022

PUBLIKATIONEN KAN LADDAS NER FRÅN VÅR HEMSIDA: www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehåll

FÖRKORTNINGAR	5
INLEDNING	6
BAKGRUND	7
ANDTS-arbetet: en del av det globala hållbarhetsarbetet	7
Syfte	8
Övergripande mål	8
Strategin i sin helhet	9
Genomförande och uppföljning av strategi	9
LÄGET I LÄNET	10
Alkohol	10
Ungdomar och alkohol	10
Narkotika	11
Ungdomar och narkotika	11
Dopning	11
Dopning	12
Dopning och ungdomar	12
Tobak	12
Tobak bland ungdomar	12
Spel om pengar	14
Spel om pengar bland ungdomar	14
INRIKTNING AV ANDTS-ARBETET I JÄMTLANDS LÄN	14
Organisation och styrning för ett hållbart och långsiktigt ANDTS arbete i länet	14
Samhandlingstrappan	15
Från informationsutbyte till samhandling i Jämtland län	15
Förebyggande arbete	17
Målgrupp för det förebyggande arbetet	17
Tre fokusområden för det förebyggande arbetet	17
Vård och behandling	19

GEMENSAMMA UTGÅNGSPUNKTER FÖR ANDTS-ARBETET	21
Samverkan är viktig för att nå målen	21
Gemensamma perspektiv	21
Gemensamma perspektiv som bör genomsyra ANDTS-arbetet är:	21
Risk och skyddsfaktorer	22
Regionala styrdokument utifrån risk- och skyddsfaktorer	22
Andra viktiga områden.....	23
En ANDTS strategi som kompletterar arbetet	23
ÖVERGRIPANDE ORGANISATION FÖR ANDTS-ARBETET PÅ TRE NIVÅER.....	24
Rollfördelning i det regionala samverkansarbetet för ANDTS frågor	24
Länsstyrelsen	25
Polismyndigheten	25
Det lokala ANDTS-arbetet.....	26
Civilsamhället.....	26
REGIONAL ÖVERGRIPANDE HANDLINGSPLAN	27
Handlingsplanens uppbyggnad.....	27
Organisation och struktur.....	28
Förebyggande arbete	29
Fokusområde 1 Tillgänglighet.....	29
Fokusområde 2 Social acceptans	30
Fokusområde 3 Vuxnas ansvar	31
Vård och behandling.....	31

Förkortningar

AAS	<i>Ansvarsfull alkoholservering</i> En utbildningsmetod som ger krögare och andra en grundläggande kunskap om alkohollagens bestämmelser, alkoholens effekter, hur berusning bedöms samt konflikthantering.
ANDTS	<i>Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel</i> Spel har tillförts strategin regionalt som ett svar på det utökade ansvar som åläggs kommuner och regioner enligt ny lagstiftning från den 1 januari 2018.
CAN	<i>Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning</i> Nationellt kompetenscentrum som arbetar för minskade skador av alkohol och andra droger i samhället. För statistik över konsumtions- och skadeutvecklingen och genomför kunskapshöjande insatser.
HLV	<i>Nationella folkhälsoenkäten</i> "Hälsa på lika villkor", är en nationell undersökning om hälsa, levnadsvanor och livsvillkor.
KMK	<i>Krogar Mot Knark</i> Ett nationellt nätverk som arbetar för att minska och försvåra användandet av narkotika i krogmiljö.
PRODIS	<i>Prevention av dopning i Sverige</i> Ett nationellt nätverk som arbetar för att förebygga användningen av anabola androgena steroider och andra dopningspreparat.
SMADIT	<i>Samverkan mot alkohol och droger i trafiken</i> En metod för samarbete mellan olika myndigheter kring att få alkohol- eller drogpåverkade förare under vård så snabbt som möjligt.

Inledning

Arbetet med att förebygga användning av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar (ANDTS) samt att minska de skador och problem som denna användning för med sig är väsentligt för att skapa en trygg, välmående och attraktiv region. Det pågår redan ett aktivt arbete inom området men ett framgångsrikt ANDTS-arbete bygger på insatser från många olika myndigheter och organisationer och kräver god samverkan och långsiktighet.

Genom en gemensam strategi har Jämtland tagit ytterligare ett steg i att utveckla länets ANDTS-förebyggande arbete. Syftet med den regionala ANDTS-strategin är att förverkliga de nationella ANDTS-politiska målen i Jämtland genom att skapa en gemensam plattform för arbetet där vi genom samverkan och tydliggörande av roller kan skapa ett långsiktigt och hållbart ANDTS-förebyggande arbete.

Fokus i vårt arbete ligger på det förebyggande arbetet snarare än på det som görs inom vård och behandling. De mål och insatser som presenteras i detta dokument är resultatet av en process där vi kartlagt pågående arbete och försökt identifiera våra styrkor och utvecklingsområden inom länets ANDTS-arbete.

Deltagande organisationer ställer sig bakom Jämtlands regionala ANDTS-strategi 2022-2026:

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Bakgrund

ANDTS-arbetet: en del av det globala hållbarhetsarbetet

Sverige har antagit FN-resolutionen Agenda 2030 med dess 17 globala mål för hållbar utveckling. Majoriteten av dessa mål har koppling till folkhälsoarbetet, som i Sverige bygger på det folkhälsopolitiska målet att

”skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”.

Folkhälsopolitiken består av åtta målområden där målområde sex handlar om levnadsvanor, inom detta målområde återfinns ANDTS-arbetet. ANDTS är ett prioriterat område under folkhälsopolitiken och styrs som enda område av en utformad ANDTS politik med ett övergripande mål och nationell strategi. Det strategiska ANDTS-arbetet bidrar på så vis till arbetet med målsättningarna inom både folkhälsopolitiken och Agenda 2030.

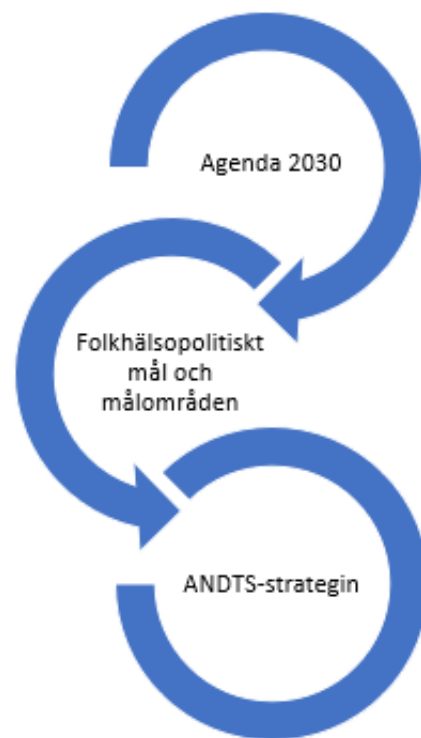
I mars 2022 kom regeringens nya skrivelse som redogör för regeringens samlade strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel om pengar (ANDTS-strategin). Skrivelsen gäller under åren 2022–2025 (Skr. 2021/22:213).

Regeringens mål för ANDTS-området är:

”Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk samt att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande.”

För att främja långsiktighet och kontinuitet ligger de övergripande målen för alkohol-, narkotika- dopnings- och tobakspolitiken respektive spelpolitiken fast. Dock breddas strategin till att även omfatta spel om pengar och inom narkotikaområdet omfattar strategin även narkotikaklassade läkemedel samt utvidgas tobaks begreppet till att även omfatta andra nikotinprodukter.

En regional strategi har mellan åren 2015–2020 varit vägledande för länets ANDTS arbete. Uppföljning av strategin och dess målsättningar och insatser gjordes under 2020. Resultatet av den uppföljningen har bland annat varit underlag för utformandet av denna strategi. Genom en strategi på området kan vi möta de utmaningar som varje enskild aktör inte kan lösa på egen hand genom gemensamma målsättningar och valda fokusområden.

Syfte

Strategin syftar till

- att bidra till ett systematiskt arbete för att minska användandet av alkohol, narkotika inklusive narkotikaklassade läkemedel, dopningsmedel, tobak och spel om pengar i vår region.
- att ytterligare utveckla samarbetet mellan organisationer och professionella inom området
- att vara ett underlag för uppföljning av vårt regionala arbete.

Övergripande mål

Övergripande mål med den regionala ANDTS strategin är:

”ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar, samt ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter.”

Framtagande, förankring och beslut av strategin

I framtagande av strategin har samordningsfunktioner inom ANDTS-området från länets samtliga kommuner, Region Jämtland Härjedalen och Länsstyrelsen i Jämtland deltagit. Under framtagandeprocessen har kontinuerlig förankring skett i Folkhälso-Z. Strategin har under våren 2022 även föredragits för de kommunala samrådsarenorna SocSam och BUZ för förankring, de har även getts möjlighet att lämna synpunkter på strategin. Polismyndigheten Jämtland har beretts yttrandemöjlighet och därefter ställt sig positiv till strategins länsgemensamma innehåll och utformning.

Folkhälso-Z beslutade den 16 maj 2022 att anta ANDT/S-strategin samt att rekommendera kommunerna och Region Jämtland Härjedalen att strategin ska utgöra utgångspunkten för det fortsatta arbetet med ANDT/S i Jämtlands län.

Regionala samverkansrådet beslutade den 30 maj 2022 att ställa sig bakom ANDT/S-strategin, samt att rekommendera kommunerna och Region Jämtland Härjedalen att strategin ska utgöra utgångspunkten för det fortsatta arbetet med ANDT/S i Jämtlands län.

Länsstyrelsens länsledning fattade den 7 juni 2022 beslut om att anta strategin.

Strategin i sin helhet

Strategin är på inget sätt heltäckande, istället har fokusområden valts ut som är av stor betydelse för det förebyggande ANDTS-arbetet i länet. De mål och aktiviteter som anges i strategin är övergripande och gäller för det regionala arbetet och den regionala samverkanstrukturen.

Den regionala strategin och handlingsplanen bör vara styrande för länets kommuner. Utifrån strategin och lokala behov och förutsättningar kan kommunerna med fördel utveckla egna handlingsplaner.

För civilsamhället eller andra aktörer inom ANDTS området kan strategin ses som vägledande. Lokala aktörer såsom exempelvis föreningsliv, näringsliv och samfund är viktiga samverkanspartners, och kontinuerlig dialog behöver därför föras med dessa för att fånga upp lokala behov.

Genomförande och uppföljning av strategin

Strategin bör årligen följas upp i syfte att hålla arbetet aktuellt under hela genomförandeperioden, detta inkluderar både en genomgång av hur arbetet fortgår samt läget i länet utifrån konsumtionstrender. Även nedanstående undersökningar och mätningar bör tas i beaktande i årliga uppföljningar:

- Skolelevers drogvanor
- Hälsa på lika villkor
- Hälsosamtalet i skolan
- KULA
- Narkotikaspår i avloppsvatten/avloppsmätningar 2021-2024

Utöver ovanstående kommer fler undersökningar att tillkomma och uppdateringar att genomföras vilka med fördel bör inkluderas i den samlade årsbedömningen. Länsstyrelsens ANDTS samordnare ansvarar för uppföljningen som bör återrapporteras årligen i Folkhälso-Z. Även en behovsbedömning av det fortsatta arbetet bör göras vid återrapporteringstillfället.

I det fall revideringar ses som nödvändiga för det fortsatta arbetet ska dessa göras.

I enlighet med den nationella jämställdhetspolitiken ska jämställdhetsfrågor synliggöras i alla verksamheter, beslut och planeringar. Statistiken som används som underlag i uppföljningen för vår strategi kommer därför att könsuppdelas.

Läget i länet

Alkohol

De senaste 20 åren har andelen riskkonsumtenter minskat såväl nationellt som i Jämtlands län. I länet hade 15 procent i åldern 16–84 år riskkonsumtion av alkohol 2018. Det var en större andel män än kvinnor som riskkonsumerade alkohol. Samma mätning visade att det fanns skillnader i riskkonsumtion utifrån ålder, utbildningsnivå, ekonomisk situation och funktionshinder. En större andel personer i åldersgrupperna 45–64 år och 65–84 år hade riskkonsumtion av alkohol 2018 jämfört med 2010. Resultatet visade även att personer med gymnasieutbildning hade en större riskkonsumtion samt de som uppgav att de hade haft en ekonomisk kris. *Källa: Hälsa på lika villkor, 2018. Region Jämtland Härjedalen*

Ungdomar och alkohol

Bland ungdomar har alkoholkonsumtionen minskat sedan 90-talet. Det gäller både andelen som någon gång druckit alkohol och andelen som dricker mycket alkohol, så kallade högkonsumenter. Nedgången är tydligast i årskurs 9 men har även minskat bland gymnasieelever, både bland flickor och pojkar. 2019 hade 45 procent av flickorna och 37 procent av pojkarna i årskurs 9 druckit alkohol de senaste 12 månaderna. I gymnasiet var motsvarande andelar 75 respektive 72 procent. Jämfört med riket är andelen alkoholkonsumenter i länet något högre.

Andelen riskkonsumenter i gymnasiet har minskat sedan 2012-års mätning från 37 till 28 procent. Jämfört med riket är det en signifikant större andel som risk konsumerar alkohol. I årskurs 9 har andelen minskat från 13 procent 2012 till 8 procent 2019. Andelen ungdomar som har gjort sin alkoholdebut vid 13 års ålder eller tidigare har minskat över tid och var i 2019 års mätning 15 procent. Även andel som gör sin berusningsdebut före 14 års ålder har minskat.

Källa: Data från Skolelevers drogvanor, 2019. Region Jämtland Härjedalen

Andelen som konsumerar alkohol åk 9

Flickor 45%

Pojkar 37%

Senare berusningsdebutålder (13 år eller tidigare) åk 9:

2012: 14% 2019: 6%

Riskkonsumtion alkohol Gy 2

Jämtlands län: 28% Riket: 21%

Narkotika

I Jämtlands län uppgav 2 procent att de använt hasch eller marijuana någon gång vilket var en lägre andel än riket där andelen var 3 procent. Det var en signifikant skillnad mellan kvinnor och män i länet, 1 procent kvinnor respektive 3 procent män som använt hasch eller marijuana det senaste året. Andelen bland män i länet var lägre än riket där andelen var 4 procent. Det är störst andel yngre personer som använt hasch eller marijuana (7 procent). Det är en större andel personer som haft ekonomisk kris (6 procent) än andelen som inte haft ekonomisk kris (1 procent) som använt hasch eller marijuana senaste året (HLV, 2018).

I oktober 2021 genomfördes en första mätning av spår av narkotika i avloppsvatten som i länets alla kommuner utom Bräcke. Fortsatta mätningar två gånger per år kommer att ske fortsättningsvis till och med år 2024, Bräcke kommun kommer då också att delta. Av resultatet av mätningen i oktober framkom att det förekom spår av de flesta mätbara narkotiska preparat, i varierande grad, vid de reningsverk som mätningarna gjordes. Mätningen är en ögonblicksbild och ger inget svar om ålder, kön eller hur mycket varje person brukar. *Källa: Narkotikaspår i avloppsvatten, oktober 2021. Länsstyrelsen*
DIARIENUMMER: 577-2022

Ungdomar och narkotika

Över tid har andelen som använt hasch eller marijuana varierat mellan 5–7 procent i årskurs 9 och 11–15 procent i år 2 på gymnasiet. I 2019 års mätning uppgav 5 procent av eleverna i årskurs 9 och 15 procent av eleverna i år 2 på gymnasiet att de hade använt narkotika någon gång. Det finns inga skillnader mellan flickor och pojkar. När det gäller andelen som uppgett att de haft lust att prova narkotika har andelen som svarat ja på frågan ökat signifikant över tid. I årskurs 9 har andelen ökat från 10 procent 2012 till 14 procent 2019. I år 2 på gymnasiet från 16 procent till 20 procent.

När det gäller läkemedelsanvändande har andelen ökat något bland flickor men ligger kvar på samma nivåer bland pojkarna. Detta är tydligast bland flickor i årskurs 9 där denna ökning är statistiskt säkerställd. 2012 uppgav 2 procent att det använt receptbelagda läkemedel utan recept någon gång, motsvarande andel 2019 var 6 procent.

Använt narkotika år 2 på gymnasiet.

Jämtlands län 15% Riket: 16%

Använt receptbelagda sömn- eller lugnande läkemedel utan recept, flickor åk 9

2012: 2% 2019: 6%

Dopning

Omkring 1 procent av männen och mindre än 0,5 procent av kvinnorna i Sverige har någon gång använt anabola androgena steroider (AAS).

Dopning och ungdomar

Andelen flickor och pojkar som använt AAS har varit låg utifrån skolelevs drogvanor och ligger under 1 procent i de senaste mätningarna.

Tobak

Andelen som har använt tobak har minskat under perioden 2006–2018. Sedan 2006 har andelen dagligrökare halverats både bland kvinnor och män. I Jämtlands län uppgav 6 procent 2018 att de var daglig rökare, 7 procent av kvinnorna och 5 procent av männen. Det var en större andel personer med gymnasial utbildning som röker dagligen jämfört med personer med eftergymnasial utbildning. Skillnader finns även utifrån ekonomiska förhållanden, funktionshinder och sexuell identitet.

Dagligsnusande över tid varit högre i Jämtlands län än i riket. I Jämtlands län uppgav 18 procent år 2018 att de snusade dagligen jämfört med riket där motsvarande andel var 11 procent. I länet uppgav en större andel män än kvinnor att de snusar dagligen. Det finns även skillnader i dagligsnusande utifrån ekonomisk situation, utbildningsnivå och funktionshinder. Det är även en större andel som är födda i Sverige som snusar jämfört personer som är födda utanför Sverige.

Tobak bland ungdomar

Andelen ungdomar som är tobaksanvändare har minskat över tid både bland skolelever i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet. 2019 uppgav en större andel flickor i årskurs 9 (13 procent) att de röker jämfört pojkar (8 procent). Andelen dagligrökare har minskat mellan 2012–2019 från 4 till 2 procent i årskurs 9. I gymnasiet år 2 har även utvecklingen varit positiv. Andelen dagligrökare har minskat mellan åren 2012–2019 från 6 till 3 procent. I de olika kommunerna varierar tobaksanvändandet.

Andelen som snusar har över tid varierat mellan 11–12 procent i årskurs 9 och 23–27 procent i år på 2 gymnasiet. Andelen snusare har legat på samma nivåer över tid förutom bland annat flickor i år 2 på gymnasiet där andelen snusat ökat från 14 procent 2015 till 26 procent 2019. Jämfört med riket är andelen snusare högre i Jämtlands län framför allt i år 2 på gymnasiet.

När det gäller användandet av vattenpipa har andelen ungdomar använt det minskat över tid. När det gäller e-cigaretterna har det däremot setts en negativ utveckling över tid då det var en större andel 2019 som använt e-cigaretter jämfört med 2015.

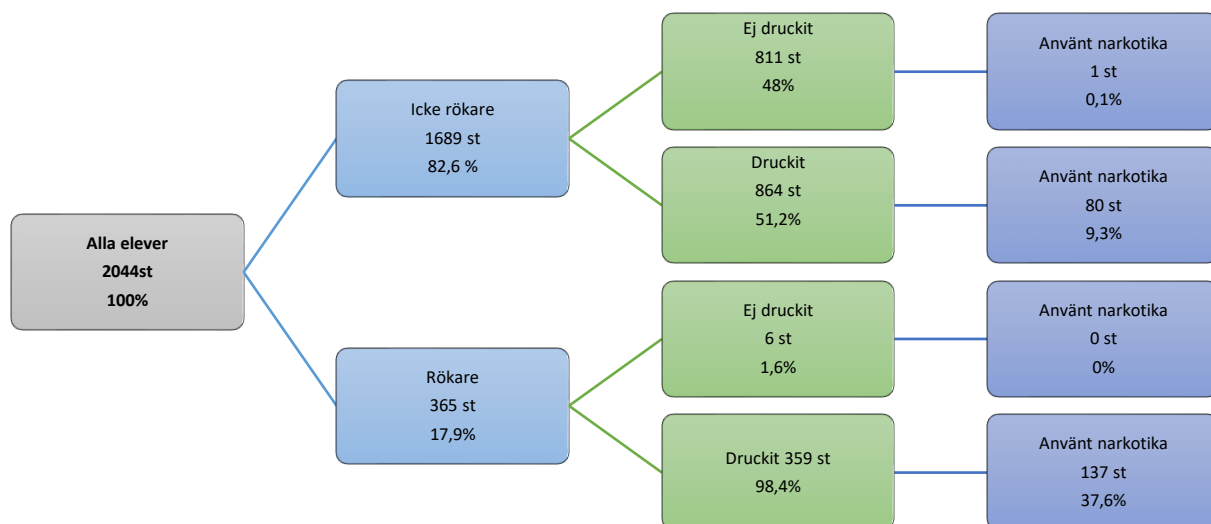
Över tid har andelen som uppger att de rökte cigaretter när de var 13 år eller yngre minskat. Bland årskurs 9 elever uppgav 26 procent 2012 att de rökt när det var 13 år eller yngre jämfört med 2019 då motsvarande andel var 12 procent.

Snus Gy 2
Jämtlands län 27% Riket 16%

Daglig rökare (16-84 år)
Kvinnor: 7%: Män 5%

Daglig rökning: Åk 9:
2019: 2% 2012: 4 %
 Daglig rökning Gy 2:
2019: 3% 2012: 6%

Nedanstående tabell visar korrelationen mellan rökning, alkohol och narkotika baserad på länets siffror från Skolelevers drogvänor 2019.

Spel om pengar

I länet är det 3 procent som har riskabelt spelande. Det är en mindre andel kvinnor än som har riskabelt spelande. Det är dubbelt så stor andel personer i åldersgruppen 16–29 år (6 procent) jämfört med andelen personer i åldersgruppen 45–64 år (3 procent) som har riskabelt spelande. Det är en större andel personer som haft ekonomisk kris och personer som är födda utanför Sverige som har riskabelt spelande.

Spel om pengar bland ungdomar

I Jämtlands län uppgav 16 procent av elever i årskurs 9 och 22 procent i år 2 på gymnasiet att de spelat om pengar någon gång. Det är en större andel pojkar än flickor i båda årskurserna som spelar om pengar. Bland flickorna har andelen som spelar om pengar minskat jämfört med 2012.

Spelat om pengar någon gång åk 9:

Flickor 6% Pojkar 25%

Inriktning av ANDTS-arbetet i Jämtlands län

ANDTS-arbetet i Jämtlands län utgår från tre inriktningar:

1. Organisation och styrning för ett hållbart och långsiktigt ANDTS arbete i länet
2. Förebyggande arbete
3. Vård och behandling

Till varje inriktning finns ett huvudmål samt ett eller flera delmål, som är kopplade till utvecklingsområden/insatser. I detta avsnitt ges en kort bakgrund till varje inriktning samt beskrivning av målsättningar. Utvecklingsområden/insatser anges i Handlingsplanen.

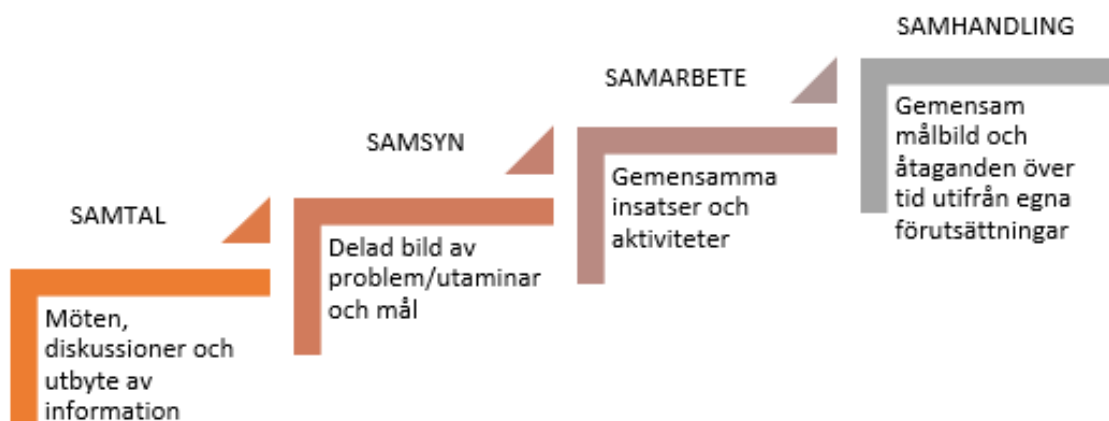
Organisation och styrning för ett hållbart och långsiktigt ANDTS arbete i länet

ANDTS-arbetet är ett stort och komplext område och innefattar en mängd olika aktörer, både nationellt, regionalt och lokalt. De gemensamma och komplexa utmaningar som finns inom området kan inte lösas av en enskild aktör, i stället är det av stor vikt att många aktörer drar åt samma håll och samverkar utifrån gemensamma målsättningar.

För att nå gemensamma målsättningar behövs en tät samverkan, ett tydligt regionalt ledarskap och ett gemensamt ansvarstagande, så kallad samhandling. Varje aktör behöver ta ansvar för sin del, men också stödja de gemensamma processerna.

Samhandlingstrappan

Den så kallade samhandlingstrappan syftar till att förstå vad som görs och var man som aktör befinner sig i arbetsprocessen tillsammans med andra. Det handlar om att kvalificera samarbetet, från samtal om nuläge och utmaningar, till samhandling som skapar hållbara strukturer. Syftet är att få många aktörer att "dra åt samma håll" genom att ta steg uppåt/framåt.

Från informationsutbyte till samhandling i Jämtland län

För att utveckla den samverkan som idag sker i länet och ta steg uppåt/framåt mot samhandling, vilket är huvudmålet för arbetsprocessen, behövs en tydlig samverkansstruktur finnas på plats. Nedan redogörs samverkansstrukturen för ANDTS-arbetet i Jämtlands län.

Plattform för övergripande förankring och samverkan

Folkhälso-Z

Folkhälso-Z utgör Jämtlands läns folkhälsopolitiska samrådsorgan för samtliga av länets kommuner, Region Jämtland Härjedalen samt privata aktörer. Den övergripande uppgiften är att i samverkan löpande följa och aktivt driva folkhälsoutvecklingen inom ramen för den gemensamt antagna Folkhälsopolicyen i länet (arbetsordning Folkhälso Z (RUN/151/2015). ANDTS-arbetet i länet diskuteras och stäms av i Folkhälso-Z av den politiska representationen för att därefter kunna beslutas inom respektive myndighet och

organisation. Genomförandet av ANDTS-strategin i länet kan genom detta få en bred förankring både kommunalt och regionalt.

Regionala nätverk för att driva ANDTS frågorna

Länets regionala aktörer kan genom samverkan driva ANDTS-arbetet och effektivisera arbetet genom kontinuerlig dialog och där så är möjligt, gemensamma insatser. Det är också på den regionala nivån perspektivgemenskap kan formas för att skapa synergieffekter mellan olika områden.

➤ **Regionala brottsförebyggande gruppen och ANDTS**

I denna grupp träffas representanter från Länsstyrelsen (ANDTS (tillsyn och samordning och brottsförebyggande) och polis. Tidigare har även representant från Region Jämtland Härjedalen deltagit och önskemål finns från nuvarande deltagare att Regionen ska återuppta sitt deltagande. Syftet med gruppen är att utbyta information om pågående arbete samt hitta gemensamma insatsområden. Gruppen träffas fyra gånger per år. Cirkulerande ordförandeskap.

Regional-lokala nätverk för att driva ANDTS frågorna

Det arbete som sker på den lokala nivån utgör navet för det förebyggande ANDTS-arbetet i Jämtlands län. Det är därför av stor vikt att det finns kommunal representation i de nätverk och arbetsgrupper som finns i länet kring ANDTS-arbetet.

➤ **Nätverket för lokala ANDTS samordnare**

I detta nätverk samlas lokala ANDTS samordnare och representant från Region Jämtland Härjedalen. Syftet med nätverket är att utbyte erfarenheter, fördjupa kunskap och planera gemensamma insatser. Länsstyrelsen är sammankallande.

➤ **Arbetsgrupper inom ANDTS-arbetet**

Vid behov kan mindre arbetsgrupper formas för att exempelvis fördjupa arbetet kring en viss problematik eller skala upp ett arbete som genomförts lokalt. Arbetsgrupperna består av utvalda lämpliga representanter.

Förebyggande arbete

Huvudmål 1

Regionala aktörer ska genom samhandling skapa förutsättningar för ett ANDTS förebyggande arbete i hela länet.

Delmål 1.1: Samverkan på regional nivå har utvecklats i enlighet med samhandlingstrappan.
Uppföljning sker årligen i Folkhälso-Z

Delmål 1.2: Andelen kommuner med strukturer, aktuella styrdokument och samordningsresurser för ANDTS arbetet har ökat.

Uppföljning: uppföljning sker genom länsrapporten som sammanställs och återspeglas av Länsstyrelsen.

Föregående års strategier har varit omfattande både vad gäller antalet målområden och insatser. Detta har resulterat i ett arbete som varit svåröverskådligt. Mot bakgrund av detta fokuserar denna strategi på tre utvalda fokusområden som berör det förebyggande ANDTS-arbetet. Valet av dessa tre fokusområden har baserats på en gedigen genomgång av kvantitativa och kvalitativa undersökningar. Det är också områden som i forskning utpekats som centrala för att påverka konsumtionsnivåer i en befolkning och särskilt bland unga. Fokusområdena är generella och inkluderar arbete med samtliga fem bokstäver dvs alkohol, narkotika, tobak, dopning och spel om pengar.

Målgrupp för det förebyggande arbetet

Vid val av fokusområden har också val av målgrupp gjorts vilken för det förebyggande arbetet är barn, unga och unga vuxna. Vi vet att en bra start i livet ger goda förutsättningar för att skapa välmående och motverka bruk av ANDTS. Barn, unga och unga är också nationellt en prioriterad målgrupp.

Tre fokusområden för det förebyggande arbetet

Tillgänglighet

Tillgänglighet är ett av fyra områden som Världshälsoorganisationen (WHO) har pekat ut som effektivt när det framförallt gäller alkohol- och tobaksförebyggande arbete, övriga är pris, social acceptans och reglerad marknadsföring.

I Jämtlands län har tillgängligheten till både tobak och alkohol minskat under de senaste åren men är fortfarande hög. En stor del av länets ungdomar kan exempelvis få tag i både tobak, alkohol och cannabis inom 24 timmar. Antalet serveringstillstånd jämfört med riket är också högre, vilket delvis kan förklaras av att Jämtlands län är ett turistlän.

Tillgänglighet är en avgörande riskfaktor när det gäller ANDTS bruk. En hög tillgänglighet ökar risken för tidig debut och riskkonsumtion. Det finns därför stor anledning att fokusera på tillgänglighetsbegränsande insatser för att minska tillgång till ANDTS i länet.

Insatsområden är exempelvis tillståndsgivning och tillsynsverksamhet samt brottsbekämpande insatser.

Kan få tag på cigaretter inom 24 h:

Åk 9 38% Gy 2 60%

Kan få tag på hasch/marijuana inom 24 h:

Gy 2 2019: 25% Gy 2 201: 18%

Kan få tag på alkohol från
Systembolaget inom 24 h

Åk 9 38 % Gy 2 60 %.

Vuxnas ansvar/restriktivitet

Vuxnas restriktivitet gentemot både alkohol, tobak och narkotika är avgörande för att minska bruk och skador hos unga. Att senarelägga debuten av alkohol och tobak är också en viktig skyddsfaktor för att förhindra problematiskt bruk av ANT senare i livet. Under de senaste åren har till exempel föräldrars bjudvanor och attityder till bruk av framförallt alkohol, tobak och narkotika varit relativt oförändrat och på en nivå som inte är acceptabel. Exempelvis anger en fjärdedel av länets niondeklassare att man blivit bjuden på alkohol hemma. Vuxnas restriktivitet bör därför vara en prioriterad del av ett ANDTS förebyggande arbete. Varje barn och ungdom bör ha trygga vuxna omkring sig där en restriktiv attityd till ANDTS är en självklar del. Insatsområden handlar exempelvis om att stärka vårdnadshavare till en mer restriktiv hållning gällande ANDTS.

Bjuden på alkohol i hemmet senaste 12 månaderna:

Åk 9 22% Gy 2 35%

Social acceptans

Ett annat område som lyfts av WHO är arbete med social acceptans. I ett sådant arbete återfinns exempelvis attityder till bruk av ANDTS. Att höja kunskapen om både ANDTS och hur vi pratar om ANDTS är centralt för att påverka attityder och den sociala acceptansen. Det finns behov av att höja kunskapen om ANDTS hos barn och unga. Inte bara i länet utan i hela riket.

Idag ser vi exempelvis alltmer drogliberala attityder och andelen ungdomar som inte tycker det är särskilt farligt att prova exempelvis cannabis.

Insatsområdena handlar exempelvis om att öka kunskapen om ANDTS-bruk hos professionen och civilsamhället som möter ungdomar samt främja till tydliga ställningstaganden mot ANDTS från många samhällsaktörer.

Huvudmål 2

ANDTS-bruk hos barn, unga och unga vuxna ska minska fram till 2026

Delmål 2.1 Barn, unga och unga vuxna ska få svårare att få tag på och använda ANDT
Uppföljning: Samlad bedömning utifrån Skolelevers drogvanor. KULA.

Delmål 2.2 Vuxnas restriktivitet kring ANDTS ska öka
Uppföljning: Samlad bedömning utifrån Skolelevers drogvanor, Hälsosamtalet i skolan

Delmål 2.3 Den sociala acceptansen kring användning av droger bland barn, unga och unga vuxna i Jämtland ska minska.

Uppföljning: Samlad bedömning utifrån Skolelevers drogvanor, Hälsosamtalet i skolan, HLV.

Vård och behandling

Under 2021 reviderades dåvarande Länsöverenskommelse för riskbruk, missbruk och beroende för kommunerna i Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen. Den reviderade Länsöverenskommelsen gäller för åren 2021–2023 och ska utgöra bas för eventuella lokala överenskommelser mellan Regionens verksamheter, respektive kommun och, i förekommande fall, polis. Revideringen initierades då det fanns behov av att tydliggöra samverkan kring framförallt:

- Barn, unga och unga vuxna i åldern 13–29 år.
- spelberoende. Från den 1 januari 2018 gäller nya regler som förtydligar socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar avseende spelmissbruk.

Syftet med överenskommelsen är att stärka samverkan mellan Region Jämtland-Härjedalen och länets kommuner för att bättre tillgodose behovet av vård, stöd och behandling för personer med riskbruk, missbruk och beroendeproblem i hela länet. Ytterligare syfte är att tydliggöra ansvarsförhållandena inom och mellan huvudmännen och följa utvecklingen på nationell nivå kring dessa frågor.

Då överenskommelsen i hög grad uppmärksammar de utmaningar som finns inom den vårdande delen av ANDTS-arbetet hänvisar denna strategi till de målsättningar och insatser som står angivna i överenskommelsen.

Huvudmål 3

De riskbruksinsatser och den missbruks- och beroendevård som kommunerna och Region Jämtland Härjedalen erbjuder ska vara utformade i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserad praktik.

Delmål 3.1 Alla som är i behov ska få så effektiva behandlings- och rehabiliteringsinsatser som möjligt och med god kvalitet. Insatserna ska bygga på en utvecklad vårdkedja där ansvarsfördelningen är tydlig och där personal har kompetens i enlighet med tillgänglig kunskap. Brukarinflytandet ska förstärkas och samverkan mellan de olika aktörerna ska förbättras.
Uppföljning: genomförs i enlighet med vad som står angivet i överenskommelsen.

Delmål 3.2 Utvecklingsarbetet inom ramen för överenskommelsen ska ta tillvara och utveckla den kompetens som finns regionalt och lokalt för att främja utvecklingen av en mer långsiktig struktur för kunskapsförsörjning.

Uppföljning: genomförs i enlighet med vad som står angivet i överenskommelsen.

Gemensamma utgångspunkter för ANDTS-arbetet

Samverkan är viktig för att nå målen

ANDTS-arbetet är brett och bör ses som en del av det brottsförebyggande arbete. ANDTS berör även många olika områden såsom exempelvis föräldraskapsstöd, jämställdhet samt arbete för att främja och förebygga psykisk hälsa. Det innebär att ANDTS-arbetet behöver interagera och samordnas med andra närliggande områden. Forskning på området har visat att ett framgångsrikt ANDTS arbete bygger på samverkan mellan flera aktörer. Precis som i folkhälsoarbetet påverkas ANDTS bruk av olika faktorer och perspektiv som alla gemensamt, om de uppmärksammas, kan bidra till en bättre måluppfyllelse. Det är därför viktigt att det finns en gemensam målbild som delas av de samverkande parterna. En ANDTS strategi på området kan bidra till att skapa en sådan gemensam målbild mellan länets aktörer och främja samverkan på området.

Gemensamma perspektiv

Gemensamma perspektiv som bör genomsyra ANDTS-arbetet är:

Jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet

Hälsoklyftorna mellan olika socioekonomiska grupper är tydliga när det gäller hälsoproblem orsakade av ANDTS. Även demografiska förhållanden som kön, ålder, etnisk bakgrund, sexuell läggning och könsidentitet, boendeort etcetera påverkar grad av ANDTS problematik. Inom ANDTS-arbetet är det viktigt att beakta de skillnader som finns i kvinnors och mäns, tjejeers och killars bruk av alkohol, narkotika, dopningspreparat och tobak samt spel om pengar. Det är även viktigt att lyfta hur våra normer påverkar vår uppfattning om vad som är normalt och därmed önskvärt. Bra insatser och stöd till män/pojkar och kvinnor/flickor är inte alltid en strävan efter lika vård. Ur ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv är det därför av betydelse att ta hänsyn till dessa faktorer vid utformandet av insatser (prop. 2020/21:132).

Barn och unga

Att få en bra start i livet med goda uppväxtvillkor som stimulerar tidig utveckling, inläring och hälsa är centralt för att uppnå en god och jämlik hälsa. Barn som växer upp med föräldrar som har ett missbruk eller beroende får oftare sämre hälsa som vuxna. Insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak, nikotin och spel om pengar bör därför utgöra en viktig grund för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet. I barnkonventionen finns flera artiklar som har bäring på ANDTS-arbetet. Det handlar om särskilda bestämmelser om att barn har rätt till skydd mot alla former av våld (artikel 19) och rätt till social trygghet (artikel 26).

Artikel 33 i konventionen tydliggör dessutom att lämpliga åtgärder ska vidtas, inklusive lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen. Genom att ta del av barns och ungas kunskaper och erfarenheter kan det förebyggande och främjande ANDTS-arbetet bli mer effektivt (prop. 2020/21:132).

Mänskliga rättigheter

Alla har rätt till en god hälsa, vilket förutsätter likvärdig tillgång till såväl vård som läkemedel och kräver respekt för individens kroppsliga och själsliga integritet liksom kontroll över sin egen kropp. Utan tillgång till mat, sanitet, boende, arbete, utbildning och delaktighet i samhället är hälsa och välbefinnande svårt att uppnå.

Risk och skyddsfaktorer

Kunskap om risk- och skyddsfaktorer är viktigt för att utforma ett effektivt förebyggande arbete och kunna prioritera mellan förebyggande åtgärder. Risk- och skyddsfaktorer finns på flera nivåer: hos personen själv, i det sociala nätverket och i samhället i stort. Riskfaktorer är omständigheter eller förhållanden som ökar risken att utveckla ohälsa kopplat till exempelvis ANDTS bruk. Skyddsfaktorer är istället omständigheter eller förhållanden som stärker individen, främjar hälsa, skapar motståndskraft och dämpar effekten av riskfaktorerna. Ofta samverkar flera faktorer.

Forskning har visat att många risk och skyddsfaktorer ofta är desamma för många problem som samhället arbetar förebyggande mot till exempel brott, psykisk ohälsa, och alkohol och drogproblem. Det finns därför stora vinster med att ta hänsyn till risk- och skyddsfaktorerna i ett förebyggande och främjande arbete. Genom risk- och skyddsfaktorer kan en perspektivgemenskap skapas där varje område bidrar med sin del till ett större förebyggande och främjande arbete.

Regionala styrdokument utifrån risk- och skyddsfaktorer

För att tydliggöra arbetet inom ett specifikt område tas ofta någon form av styrdokument fram som vägledning. Detta bör ses som något positivt men risken finns också att styrdokumentet blir för många och skapar perspektivträngsel snarare än perspektivgemenskap. Det är därför av största vikt att tydliggöra hur de olika styrdokumentet inom närliggande områden har bäring på varandra.

Det främjande och förebyggande arbetet i länet bygger på ett flertal styrdokument som utifrån sitt specifika områdesperspektiv bidrar till välmående och god hälsa. Dessa styrdokument adresserar också risk- och skyddsfaktorer, om än i olika omfattning. Exempel på styrdokument som har betydelse för ANDTS förebyggande arbete är:

- *Regional jämställdhetsstrategi*, vilken har som målsättning att öka jämställdheten inom de flesta livsområden. Ett jämställt samhälle är en grundläggande skyddsfaktor för att skapa hälsa och därmed motståndskraft när det gäller risken att utveckla ett skadligt ANDTS bruk.
- *Folkhälsopolicy*, i vilken fyra prioriterade insatsområden anges: trygga uppväxtvillkor, utbildning och arbete, hälsofrämjande miljö och delaktighet och inflytande. Dessa fyra områden adresserar ett flertal skyddsfaktorer som bidrar till ökad hälsa och minskad risk för ett riskfyllt ANDTS bruk.
- *Handlingsplan psykisk hälsa* adresserar ett flertal målområden inom psykisk hälsa såsom förebyggande och främjande arbete, tillgängliga och tidiga insatser och utsatta grupper. En god psykisk hälsa utgör en central skyddsfaktor för att förhindra ett skadligt ANDTS bruk, vilket gör området viktigt i ett förebyggande ANDTS arbete.
- *Länsöverenskommelsen gällande riskbruk, missbruk och beroende 2021-2023* syftar till att stärka samverkan mellan länets aktörer för att bättre tillgodose behovet av vård, stöd och behandling för personer med riskbruk, missbruk och beroendeproblematik i hela länet. Detta styrdokument omfattar framförallt insatser och arbete när ett riskfyllt eller skadligt bruk redan utvecklats. Överenskommelsen innehåller också insatser som berör tidig upptäckt vilket är en av de viktigaste faktorerna när det gäller förebyggande ANDTS arbete. Kunskap om framförallt riskfaktorer kopplat till ANDTS bruk är av stor betydelse i arbetet med tidig upptäckt.

Andra viktiga områden

Utöver angivna styrdokument delar även områden såsom brottsförebyggande arbete, arbete med barnkonventionen och föräldraskapsstöd samma risk- och skyddsfaktorer likt ovanstående exempel. Dessa områden har dock inga regionala strategier. Forskning visar till exempel att en god förälder-barn relation är den viktigaste skyddsfaktorn för barns välmående, att barns rättigheter beaktas är ytterligare en stark skyddsfaktor för att öka sannolikheten till en god uppväxt. Detta gemensamt leder till god hälsa och minskar risken för ett riskfyllt ANDTS bruk senare i livet. Det brottsförebyggande arbetet minimerar antalet riskfaktorer som finns i vår närhet som kan ha direkt koppling till ANDTS bruk, till exempel till exempel droghandel, illegal försäljning av alkohol och tobak.

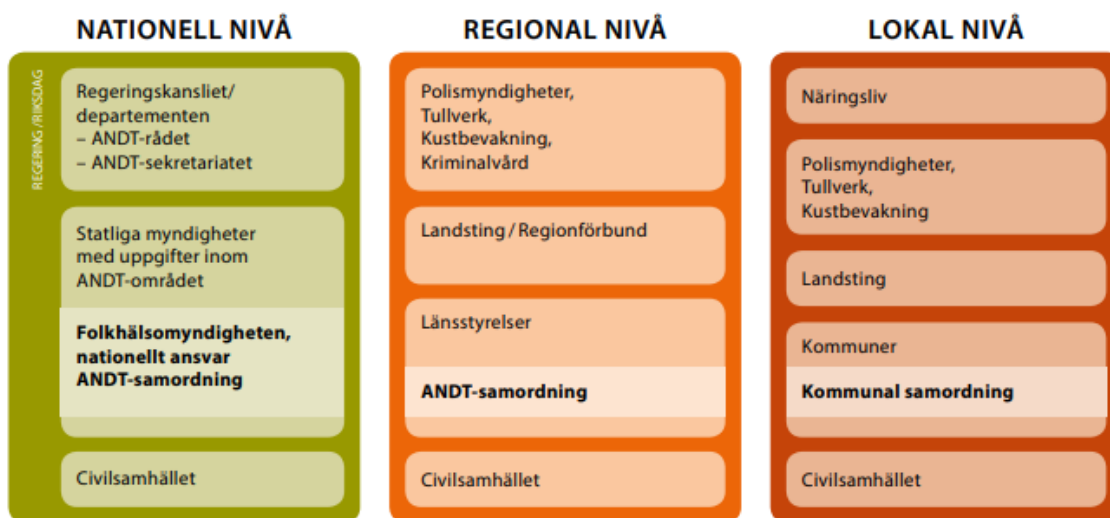
En ANDTS strategi som kompletterar arbetet

En regional ANDTS strategi i länet bör så långt det är möjligt komplettera övriga styrdokument och områden och belysa de risk- och skyddsfaktorer som är centrala för det ANDTS förebyggande arbetet och som inte redan lyfts i andra styrdokument. En sådan utgångspunkt ökar sannolikheten att strategin, utifrån ett risk- och skyddsfaktorsperspektiv kan komplettera övriga styrdokument och bidra till att skapa en god hälsa lika villkor för länets invånare.

Övergripande organisation för ANDTS-arbetet på tre nivåer

ANDTS-arbetet är uppbyggt och strukturerat utifrån den nationella ANDTS politiken. Figur 1 visar på olika myndigheter och aktörers roller och ansvar beroende på vilken nivå aktören agerar på. Centralt för ANDTS-arbetet är att det sker en samverkan både mellan och inom de tre nivåerna för att ANDTS-arbetet ska få genomslag och effekt.

Övergripande organisation för att nå de nationella ANDT-målen

Rollfördelning i det regionala samverkansarbetet för ANDTS frågor

Region Jämtland Härjedalen

Region Jämtland Härjedalens arbetar för utveckling och tillväxt i länet och för att erbjuda alla boende och besökare en hälso- och sjukvård av god kvalitet. I Region JH:s verksamhet finns flera områden med verksamhet som knyter an till alkohol-, narkotika-, dopning, tobak och spel om pengar, både genom förebyggande arbete och stödjande och behandlande arbete.

Detta sker bland annat genom att tidigt upptäcka individer i riskzon, motivera till förändrade levnadsvanor, effektivt behandla och rehabilitera samt sprida kunskap. Regionen ansvarar för att informera, utbilda och implementera, samt att i övrigt stödja primär- och läns sjukvård i det sjukdomsförebyggande arbetet. Regionen och kommunerna samarbetar när det gäller vård och behandling av personer som har ett beroende eller missbruk. Sedan 2021 sker ett arbete att stödja införande av arbetet äldre och alkohol.

Inom ramen för region Jämtland Härjedalens arbete bedrivs folkhälsoarbete där en viktig utgångspunkt är att bidra till en god och jämlik hälsa. Målet för arbetet är att stödja såväl den egna organisationen som andra aktörer i Jämtlands län i att främja hälsa och förebygga ohälsa. Regionen genomför befolkningsundersökningar där ANDTS vanor uppmärksammas. Inom verksamheten finns också ett regionalt samordningsuppdrag för föräldraskapsstöd. Regionen har även ett samordningsansvar för samverkan mellan myndigheter och frivilliga/idéburna organisationer inom ramen för Mobilisering mot droger. Detta innefattar bland annat verksamhetsstöd inom områdena riskbruk, samarbete mot alkohol och droger i trafiken och dopingsförbyggande arbete.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har i uppdrag att se till att de nationella politiska målen för samhällets insatser mot alkohol, narkotika, dopning och tobak samt spel om pengar, förmedlas till lokal nivå och där omsätts till förebyggande arbete utifrån lokala behov och förhållanden.

Inom ramen för uppdraget ska Länsstyrelsen stödja utvecklingen av tvärssektoriella insatser och verka för samarbete på lokal, regional och nationell nivå. Därtill ska Länsstyrelsen ge stöd till kommuner i utvecklingen av ett långsiktigt kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete och bidra till utbildning och kompetensutveckling i länet. I uppdraget ingår även att fånga lokala behov av stöd och förmedla dessa vidare till regional och nationell nivå.

Länsstyrelsen har också i uppdrag att bedriva tillsyn över kommunerna enligt alkohollagen och tobakslagen, samt att arbeta med förstärkt tillsyn – det vill säga utveckling av kommunernas tillsynsverksamhet genom utbildning i tobakstillsyn, ansvarsfull alkoholservering och rökfria miljöer.

Polismyndigheten

Polisens uppdrag är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Genom brottsförebyggande arbete ska polisen medverka till att färre brott begås. Fler brott ska också klaras upp.

Polismyndigheten har utvecklat såväl en handbok för narkotikabekämpning som en strategi för narkotikabekämpning. Dessa styrdokument syftar till att säkerställa att det operativa arbetet inom myndigheten genomsyras av en enhetlig, strukturerad och rättssäker förmåga.

Polismyndighetens arbete med narkotikabekämpning sker idag på flera nivåer inom organisationen – med allt från den vardagliga gatulagningen och nationellt brottsutredande arbete mot gränsöverskridande grov organiserad brottslighet med internationella kriminella nätverk, till lokalt brottsförebyggande arbete.

Polisen ska bidra till att tillgången och användandet av narkotika minskar. Det brottsförebyggande arbetet inriktas mot försäljning till och bland ungdomar för att därigenom minska narkotikamissbruket. Polisen ska jobba för att tidigt identifiera nya unga missbrukare samt jobba brottsförebyggande gällande den liberala inställningen gentemot

droger bland ungdomar. Ett led i det brottsförebyggande arbetet är de orossamtal med ungdomar och deras vårdnadshavare som polisen genomför tillsammans med socialtjänsten. I vissa av länets skolor har polisen, i samarbete med skolan, narkotikahundar som genomsöker skolans lokaler.

Samverkan mellan kommun och polis ska stärka det förebyggande arbetet lokalt. I länet finns samverkansavtal i form av en strategisk överenskommelse mellan polis och respektive kommun. Polisen samarbetar med krogar, ordningsvakter och kommunens alkoholhandläggare i syfte att minska våldet inne på krogarna samt i anslutning till dessa.

I polisområde Jämtland arbetar polisen även i vissa kommuner med Krogar mot Knark (samverkan mellan kommunen och näringsställen) och 100 % ren hårdträning (samverkan med regionen och träningsanläggningar). Samverkan mellan polis och kommuner sker även för att minska förekomsten av alkohol och droger i trafiken genom SMADIT.

Det lokala ANDTS-arbetet

Det är viktigt att det ANDTS-förebyggande arbetet sker på lokal nivå av dem som bäst känner till de problem som finns i närområdet. Olika aktörer som polis, skola, socialtjänst och näringsliv har olika roller. Erfarenheter visar att det finns ett mervärde när de lokala aktörerna, utifrån sina olika roller, samarbetar. Kommunerna och lokala aktörer är centrala samverkanspartners men det ANDTS-arbetet som bedrivs på lokal nivå av exempelvis kommuner och civilsamhälle beskrivs inte i denna regionala strategi. Strategin kan däremot med fördel ses som ett stöd i utvecklingsarbetet på den lokala nivån. Kontinuerlig dialog behöver därför föras med kommunala representanter för att fånga upp lokala behov kring stöd, både gällande tillsyn och samordningsarbetet och det övriga förebyggande och behandlande arbetet.

Civilsamhället

Civilsamhällets insatser utgör en ovärderlig del av det totala ANDTS-arbetet i länet. Exempelvis kan insatser som sker inom ramen för civilsamhällets verksamheter nå grupper som annars inte skulle nås. På detta sätt kan civilsamhället utgöra ett bra komplement till olika myndigheters arbete.

Regional övergripande handlingsplan

Den regionala strategin pekar ut länets gemensamma inriktning av det förebyggande och behandlande arbetet inom ANDTS. Dessa inriktningar bör vara styrande för regionala och lokala aktörer som arbetar med ANDTS frågor. För civilsamhället är strategins inriktning vägledande.

Nedanstående handlingsplan anger huvudsakliga utvecklingsområden eller insatser som de regionala aktörerna Länsstyrelsen i Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Polisområde Jämtland, åtar sig att arbeta med/främja under strategins genomförandeperiod.

Länets kommuner är viktiga aktörer för det regionala och lokala arbetet. Varje kommun väljer vilka insatser i den regionala handlingsplanen som prioriteras lokalt.

Handlingsplanens uppbyggnad

Handlingsplanen anger utvecklingsområden/insatser inom respektive inriktning, vilken aktör som är ansvarig för att arbetet genomförs (fetmarkerad) samt vilka aktörer som behöver involveras i samverkan. Utöver detta anges även tips på ANDTS arbete för länets kommuner utifrån given inriktning. Dessa tips är indelade i tre nivåer 1–3

- **Nivå 1**
Berörd kommun har mycket begränsade möjligheter att arbeta med området. Inom denna nivå anges därför enbart insatser som har beröring på grundläggande strukturer och informationsspridning utifrån färdiga mallar.
- **Nivå 2**
Berörd kommun har utöver nivå 1 även möjlighet att arbeta med fler grundläggande delar av ett ANDTS arbete.
- **Nivå 3**
Utöver nivå 1 och 2 har berörd kommun även möjlighet att exempelvis införa metoder på området.

Organisation och struktur

Målsättning: Regionala aktörer ska genom samhandling skapa förutsättningar för ett ANDTS förebyggande arbete i hela länet.

Delmål: Samverkan på Regional nivå har utvecklats i enlighet med samhandlingstrappan

Delmål: Andelen kommuner med strukturer, aktuella styrdokument och samordningsresurser för ANDTS-arbetet har ökat.

Insats/utvecklingsområde	Berörda aktörer	I samverkan med
Ta fram och genomföra plan för spridning och implementering av ANDTS strategin	Länsstyrelsen, Region, Polis, kommun	
Ta fram och genomföra plan för hur samverkansarbetet ska utvecklas med utgångspunkt i samhandlingstrappan.	Länsstyrelsen, Region, Polis	
Genomföra träffar inom ramen för ANDTS organisationen i länet	Länsstyrelsen, Region, kommun	
Riktat stöd erbjuds kommuner som saknar strukturer, aktuella styrdokument och personalresurser för samordning av det lokala ANDTS-arbetet	Länsstyrelsen, Region, kommun	
Utveckla samverkan med civilsamhället inom ANDTS-arbetet i länet med särskilt fokus på att skapa handling	Länsstyrelsen, Region, kommun	Civilsamhället

Tips på insatser till kommuner

Syftet med denna inriktning är att främja lokal uppbyggnad av ANDTS organisation och struktur

- **Nivå 1**
Gör en översyn av ANDTS-arbetets organisation utifrån skriften "Att lyckas med det lokala ANDTS-arbetet". Gör en plan för organisationsutveckling inom ANDTS-arbetet.
- **Nivå 2**
Ta fram ANDTS handlingsplan utifrån den Regionala strategin.
- **Nivå 3**
Genom framtagen handlingsplan. Fördjupa den interna samverkan med områden/aktörer som identifierats relevanta utifrån den lokala lägesbilden.

Förebyggande arbete

Fokusområde 1 Tillgänglighet

Målsättning: Barn unga och unga vuxna ska få svårare att få tag på och använda ANDTS

Insatser/utvecklingsområde	Berörda aktörer	I samverkan med
Tydligare uppmärksamma tillsynsarbetet av rökfria miljöer.	Länsstyrelsen, kommun	
Verka för att antalet kontrollköp ökar i länet.	Länsstyrelsen, kommun	
Särskilt följa utvecklingen av tillgängligheten av alkohol och dess effekter som en del av det tillgänglighetsbegränsande arbetet	Länsstyrelsen, kommun	
Aktivt delta i förändringsarbetet gällande metoden "Tillsammans mot nättdroger" i syfte att förhindra illegal handel via post. Målsättning att metoden ska implementeras i samtliga kommuner.	Länsstyrelsen, polis, kommun	
Verka för att Ansvarsfull Alkoholservering (AAS) erbjuds i samtliga kommuner	Länsstyrelsen, polis, kommun	

Tips på insatser till kommuner

- **Nivå 1**
Säkerställ att tillsyn och tillståndsgivning bedrivs i enlighet med den lagstiftning som finns på området. Säkerställ intern samverkan mellan ANDTS samordning och tillsynsarbetet.
- **Nivå 2**
Erbjud utbildning i Ansvarsfull alkoholservering. Genomför tillsyn av rökfria miljöer. Arbetet bör ske i samverkan mellan ANDTS samordning och tillsynsverksamheten.
- **Nivå 3**
Arbeta med metoder som Tillsammans mot nättdroger och kontrollköp

Fokusområde 2 Social acceptans

Målsättning: Den sociala acceptansen kring användning av droger bland barn, unga och unga vuxna i Jämtland successivt ska minska.

Insats/utvecklingsområde	Berörda aktörer	I samverkan med
<i>Fördjupad kunskap</i>		
Årligen ta fram nulägesbild kring ANDTS-konsumtionsutveckling samt uppföljning av insatser/arbete	Länsstyrelsen, Region, Polis, kommun	
Årligen genomföra avloppsmätningar gällande narkotika i länet.	Länsstyrelsen, Region, kommun	
<i>Metoder med beröring på social acceptans/ökad kunskap</i>		
Verka för ökad samverkan och spridning av metoden PRODIS i länet	Region, Länsstyrelsen, kommun	Civilsamhället
Regionen ska vara stödjande/stärkande med kunskap till kommuner i utvecklingsarbetet med att nå Tobaksfri skoltid	Region, Länsstyrelse , kommun	
Verka för ökad samverkan och användning av metoden Krogar mot knark.	Länsstyrelsen, Region, kommun	Näringsliv
Verka för att Tobaksfri duo används i länet.	Region, Länsstyrelsen, kommun	Näringsliv
Verka för att säkra en kontinuerlig kompetens om ANDTS i länets skolor, fritidsgårdar, civilsamhälle, genom att införa ANDTS coacher	Länsstyrelsen, Region, kommun	Civilsamhälle

Tips på insatser till kommuner

➤ **Nivå 1**

Arbeta kontinuerligt med övergripande nulägesbild och kommunikation. Att veta hur ANDTS utvecklingen ser ut lokalt är grunden för att möjliggöra kunskapsinsatser som svarar mot ett behov. Att kommunicera ut den lägesbilden är ett sätt att höja kunskapen hos befolkningen.

➤ **Nivå 2**

Verka för ett strukturerat ANDTS förebyggande arbete inom skolan, föreningsliv och näringsliv genom att till exempel säkerställa att det finns policyer och handlingsplaner. Arbeta för tobaksfri skoltid i samtliga skolor. Arbeta för att främja fler drogfria arrangemang.

- **Nivå 3**
Välj specifika metoder att införa utifrån nulägesbilden. Till exempel ANDTS coacher, tobaksfri duo, Krogar mot knark med flera .

Fokusområde 3 Vuxnas ansvar

Målsättning: Vuxnas restriktivitet kring ANDTS ska öka

Insatser/utvecklingsområden	Berörda aktörer	I samverkan med
Verka för att stödja och samordna arbetet med föräldraskapsstöd i kommuner och andra föräldraskapsstödjande aktörer med särskilt fokus på ANDTS frågor.	Länsstyrelsen, Region, kommun	
Samverka för att ta fram och implementera års hjul för informationsspridning inom ANDTS riktat till vårdnadshavare	Länsstyrelse, Region, kommun	

Tips på insatser till kommuner

- **Nivå 1**
Sprid information enligt länsövergripande års hjul
- **Nivå 2**
Skapa samverkan med föräldraskapsstödjande aktörer internt och externt. Integrera ANDTS frågor i befintligt arbete med utgångspunkt i risk- och skyddsfaktorer.
- **Nivå 3**
Ta fram informationsportal där all information till föräldrar finns med utgångspunkt i risk- och skyddsfaktorer.

Vård och behandling

Målsättning: De insatser som erbjuds ska vara utformade i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserad praktik.

Insats/utvecklingsområde	Berörda aktörer	I samverkan med
Följa de inriktningar och målsättningar som fastställts i Länsöverenskommelse om riskbruk, missbruk och behandling.	Region, kommun, Länsstyrelsen	

Stötta utveckling av verksamhet liknande "Minimaria".	Region, Länsstyrelsen, kommun	
Verka för att anhörigstöd lyfts och beaktas i all vård och behandling kring riskbruk och missbruk.	Region , kommun	
Ökad samsyn och kunskap om anmälningsskyldighet kopplat till barn och unga vid ANDTS bruk.	Region, Polis, kommun (delat ansvar mellan alla aktörer)	
Öka samverkan och spridning av kunskap gällande SMADIT. Både vad gäller statistik samt uppföljning av vilka resultat metoderna ger.	Region, Polis , Länsstyrelsen, kommun	